

Diplomito^o
392442

Rahuldari
18/IX 38 J. B. J.

16 sept. 38.

160

Rahvusvaheline vahekohus.

Harry Wardenburg

Matr. Nr. 14085.

A. B.

1938

Lozelsund 30. IX 38 eijsleerkeuning

Tätsamate allikate loend.

- Lammasch. Die Lehre von der Schiedsgerichtsbarkeit in ihrem ganzen Umfange. 1914.
- A.Piip. Rahvusvaheline õigus. Tartu 1936.
- Ph.Zorn. Die beiden Haager Friedenskonferenzen von 1899 und 1907. 1915.
- K.Strupp. Die Wichtigsten Arten der völkerrechtlichen Schiedsgerichtsverträge. 1917.
- Haagi vahekohtu konventsioon 18.okt.1907.a.
- Max Huber. Jahrbuch für öffentliches Recht II.
- H.W.Thieme. Die Fortbildung der internationalen Schiedsgerichtsbarkeit seit dem Weltkriege. Leipzig 1927.
- R.Binter. Das Verhältnis von Vermittlung und Schiedsgerichtsbarkeit nach dem Völkerbundspakt Art.11-13, 15. Wiesbaden 1929.
- Cl.Clad. Wesen und Grenzen der internationalen Schiedsgerichtsbarkeit als Grundlage für das Völkerrecht der Zukunft. Leipzig 1928.

1289.

D/392442

Kava.

Sissejuhatus.

§ 1. Tülide juriidilised lahendamisviisid üldse.

I. Peatükk.

Vahekohtu mõiste ja selle analüüs.

§ 2. Vahekohtu mõiste ja olemus.

§ 3. Pooled vahekohtus.

§ 4. Vahekohtu erinevus vahetalitusest.

II. Peatükk.

Vahekohtu ajalooline areng.

§ 5. Esimene periood.

§ 6. Teine periood.

§ 7. Kolmas periood.

III. Peatükk.

Vahekohtu liigitus.

§ 8. Ad hoc loodud vahekohus ja vahekohus kui alaline asutis.

§ 9. Alaline Rahvusvaheline Vahekohus.

IV. Peatükk.

Kompromiss.

§ 10. Kompromiss ad hoc loodud vahekohtus ja vahekohtus kui alalises asutuses.

§ 11. Kompromissi sisu.

§ 12. Kompromissi vorm.

V. Peatükk.

Vahekohtu koosseis.

§ 13. Üldpõhimõtted.

§ 14. Üksikisikuline vahekohus.

§ 15. Kollegiaalne vahekohus.

VI. Peatükk.

Vahekohtu menetlus.

§ 16. Vahekohtu menetlusest üldse.

§ 17. Kirjalik eelmenetlus.

§ 18. Suuline asja arutamine.

1. Keele küsimus.
2. Poolte esindajad.
3. Avalikkuse ja kinnisuse põhimõte.
4. Tõendid.
5. Vaidluste kord.

§ 19. Otsustamismenetlus.

§ 20. Lühendatud menetlus.

VII. Peatükk.

Vahekohtu otsus.

§ 21. Vahekohtu otsuse alused.

§ 22. Vahekohtu otsuse toimuvused.

§ 23. Vahekohtu otsuse täitmine.

§ 24. Vahekohtu otsuse lõplik iseloom.

§ 25. Vahekohtu otsuse revisjonn

Sissejuhatus.

§ I.

Tülid juriidilised lahendamisviisid üldse.

„Rahvusvahelises liikluses tekkivad loomulikult ka mitmesugused arusaamatused ja mõtete lahkumine, sest praegusel ajal loetakse iga riigi poliitika algpõhimõtteks „mõistlikku omakasu“. Sellekohaselt riigid toimuvad esimeses joonel ainult endi huvides ja ajavad omi sihte taga, mis sageli ei ühti teiste riikide omadega.“¹⁾ Sellised riikide huvide lahkumine toovad aga paratamatult kaasa kokkupõrkeid üksikute riikide vahel, mis omakorda teeb võimatuks riikide rahuliku koostöö ja arenemise. Kuna rahvusvahelises elus pole riikide üle kõrgemat võimu, mis oma autoriteediga võiks kõrvaldada kokkupõrkeid, tuleb riikidel ise lahendada oma tülisused. Nende kokkupõrgete lahendamiseks on rahvusvahelises õiguses kujunenud rida vahendeid ja viise. Kõiki neid vahendeid võime jaotada kahte suurde lii-

---

¹⁾ Vt. Piip. Rahvusvaheline õigus lhk. 275

ki: 1/ tülide lahendamine rahulisel teel, ja 2/ tülide lahendamine vägivallaga, mis omakorda jagunevad mitmeisse alaliigesse.

Meid huvitab siinkohal vaid tülide rahulised lahendamisviisid. Need võivad toimuda kas diplomaatilisel või juriidilisel teel.¹⁾ Tülide lahendamine diplomaatilisel teel toimub riikide juurde akrediteeritud diplomaatiliste esindajate kaudu, kellede teotsemise lähem kord tülide lahendamise juures diplomaatilises praksises väljakujunenud on. On väljakujunenud tava, et mingi tüli puhul kahe riigi vahel seda tüli esialgu püütakse lahendada diplomaatilisel teel ja osaval diplomaatial läheb tihti korra tekkivaid lahkuminekuid lahendada. Ei anna aga selline diplomaatiline tegevus tagajärgi, tuleb tarvidusele võtta tülide juriidilised lahendamisviisid.²⁾

Tülide juriidilised lahendamise viisid on juba leidnud rahvusvahelises õiguses läänemat normeerimist. Sellistena võime mainida: head teened /bons offices, gute Dienste/, vahetalitus /mediations, Vermittlung/, erivahetalitus /mediations special/ loodud 1899.a. Haagi rahukonverentsil, rahvusvahelised uurimiskomisjonid /comission internationale d' enquete/ loodud Haagi 1.konventsiooniga 1899.a.

¹⁾ Vt. Piip. Rahvusvaheline õigus lhk.276.

²⁾ Vt. Lammasch. Die Lehre von der Schiedsgerichtsbarkeit in ihrem ganzen Umfange. lhk.11.

vahekohus, rahvasteliidu nõukogu, rahvasteliidu poolt loodud lepitusmenetlus /procedure de conciliation/, ja lõpuks Alaline Rahvusvaheline Kohus loodud Rahvasteliidu poolt 1920.a.¹⁾ Kõikidest neist mitmesugustest tülide juriidilistest lahendamisviisidest võtame oma vaatluse alla vahekohtu, mis on leidnud alates antiikajast kuni kaasajani rahvusvahelises elus laialdast rakendamist.

Tekib küsimus, kas vahekohtu tegevus kui niisugune pole vastolus riikide suveräänsuse, ehk õigmini öeldud sõltumattuse mõistega. Selle küsimusele tuleb eitavalt vastata, sest riigid allutavad ennast vabatahtlikult vahekohtule. Mida enam rahvustes süveneb nende vastastikune sõltuvuse põhimõte, seda enam tekib vajadus, korraldada rahvusvahelisi suhteid sarnaselt siseriiklike suhetega ja leiutada moodus riikide vaheliste õiguslike suhete säätimiseks kohtumõistmise läbi. See võib aga toimuda sel teel, et riigid vastastikku kohustuvad teatavatest reeglitest kinni pidama ja juhul, kui nad seda ei tee, ennast vabatahtlikult teatavale instantsile allutavad, kelle otsused nemad enda suhtes kehtivaks tunnustavad.²⁾

---

¹⁾ Vt. Piip. Rahvusvaheline õigus lhk.276-284.

²⁾ Vt. Lammasch. Die Lehre von der Schiedsgerichtsbarkeit in ihrem ganzen Umfange. lhk.3.

I. Peatükk.

Vahekohtumõiste ja selle analüüs.

§ 2.

Vahekohtu mõiste ja olemus.

Vahekohtu all mõistame kohut, mis kokku astub vaid poolte sellekohasel tahteavaldusel, mis otsustab õigluse ja rahvusvahelise õiguse normide alusel, koosseisus ja tingimustes, mis kindlaksmääratud kompromissis või vahekohtu lepingu kompromissaartingimuses ja mille otsused on lõplikud.

Asudes selle mõiste analüüsimisele, näeme esiteks, et vahekohtu juures on meil tegemist kohutuga s.o. sellise institutsiooniga, mis otsustab mingi tüli- ehk vaidluse all olevat küsimust. Seega eeldab vahekohus teatavat tüliküsimust ja lahendab selle oma otsusega, kusjuures sellel otsusel on juriidiline ilme.¹⁾ See otsus on lõplik, inapellabel, mida tuleb mõista selliselt, et vahekohus on ühtlasi esimeseks ja lõppinstantsiks - tema otsuse peale edasikaebust ei ole. Mis puutub asjaolusse, et vahekohtu otsusel puudub sundtäitmine, siis ei kõiguta see sugugi vahekohtu otsuse juriidilist ilmet, sest ka siseriikliku kohtuotsusel võib ta puududa, nt. tingimisi karistamise

¹⁾ Vt. Piip. Rahvusvaheline õigus. lhk.278.

puhul kriminaalprotsessis, süüdimõistmise puhul ilma karistuse määramist ja teistel sellesarnastel juhtumitel.¹⁾

„Olgugi, et vahekohtu otsusel puudub sunduslik täitur, on tegelikult kõik vahekohtu otsused riikide poolt vabatahtlikult täide viidud, vaatamata sellele, kas otsus oli kahjulik või kasulik, sest tahvaste mõjurikas avalik arvamus nõuab vahekohtu ^{otsuse} austamist ning täitmist.“²⁾ Oeldu maksab ühtlaselt nii suurte kui ka väikeste riikide kohta. Mida enam riigid astuvad vastastikusele suhtlemisele, seda enam evib tähtsust neile ka teiste riikide arvamine. Riik, kes vahekohtu otsust ei täidaks, langeks teiste riikide põlguse alla, mis aga omakorda nõrgendaks tema rahvusvahelist positsiooni. Selles mõttes kõneleb ka Rooti rahvusvahelise õiguse sanktsioonidest, kui ta ütleb: „Die Nation, die die Zustimmung der Welt auf ihrer Seite hat, ist stark; jene aber, die von der Welt verurteilt wird, schwach, mag sie auch noch so viel materielle Macht haben“.³⁾ Et riigid vahekohtu otsust vabatahtlikult täidavad võime seletada ka selle asjaoluga, et nemad vabatahtlikult alistusid vahekohtule, nemad ise olid

---

1) Vt. Lammasch. Die Lehre von der Schiedsgerichtsbarkeit in ihrem ganzen Umfang. lhk.10.
2) Vt. Piip. Rahvusvaheline õigus. lhk.278.
3) Vt. Lammasch. Die Lehre.....lhk.6.

need, kes vahekohut kompromisslepinguga löid. See kompromissleping või vahekohtulepingu kompromissaartingimus peab ilmtingimata sisaldama poolt kohustumist /lubadust/ vahekohtu otsusele alistuda.¹⁾ Ja on iseenesest mõistetav, et riigid selle enda poolt valitud ja võlitud institutsiooni otsused ka täidavad.

Vahekohus otsustab õigluse ja rahvusvahelise õigluse normide alusel. Selles suhtes ei erine vahekohus põhimõtteliselt siseriiklikust kohtust, sest ka siseriiklik kohus, eriti tsiviilkohus, otsustab positiivse õigluse lünkade puhul, õigluse alusel. See põhimõte leiab veel laialdasemat rakendamist rahvusvahelises õiguses, kui õigluse distsipliinis, mis on võrreldes siseriikliku õigusega palju vähem positiivset normeerimist leidnud. On ilmselt selge, et rahvusvahelises õiguses, kus puudub üks ühine ja üldine seaduseandja ja kus olemasolevat positiivse õigluse normid kannavad leppe- või kombeõigluse ilmet, on palju enam lünke kui siseriiklikul õigusel. Kuid tuleb konstateerida tõsiasi, et mida enam rahvusvaheline õigus areneb ja muudab universaalseks ja generaalseks, seda enam avaneb võimalus ka vahekohtus otsustada positiivse õigluse normide ja õiguslike printsiipide alusel.

---

¹⁾ Vt. Zorn. Die beiden Haager Friedenskonferenzen von 1899 und 1907. lhk. 63.
Lammasch. Die Lehre..... lhk. 97.

Vahekohtu mõiste analüüsi jätkates leiame, et vahekohus otsustab koosseisus ja tingimustes, mis kindlaks määratud kompromissis või vahekohtulepingu kompromissaartingimuses. Kompromissil ja vahekohtulepingu kompromissaartingimusel on oluline tähtsus, sest nad tegelikult loovad vahekohtu. Neid käsitleme hiljem üksikasjalikumalt, siinkohal vaid mainime, et kompromissi sõlmitakse vaid siis, kui poolte vahel puudub vahekohtuleping s.t. leping milles pooled kohustuvad ette omavahelisi tülisusi vähekohtu teel lähendama. On aga selline leping sõlmitud, siis leiab konkreetne vahekohus lähemat sättimist mitte enam kompromissis, vaid erilises aktis, mida Max Huber nimetab "uneigentliches Kompromiss"¹⁾ ja Barclay "protokoll of submission".²⁾

§ 3.

Pooled vahekohtus.

Juba vahekohtu mõiste määritlemisel selgus, et ta konstitueerub ja tegevusse astub vaid tülitsejate poolte sellekohasel palvel, kusjuures poolteks võivad olla vaid riigid. Selles mõttes ei evi tähtsust ka asjaolu, et tüli oma laguse võib saada teatava riigi kodanikkude vastu sihitud rahvusvahelise õiguse vastase tegevuse läbi mõne teise riigi sellekohaste asutiste

¹⁾ Vt. Max Huber. Jahrbuch des öffentlichen Rechts II. lhk. 497.

²⁾ Vt. Barclay. Problems of international jurisprudence. lhk. 18, 26.

poolt. Pooleks sellises tülis on ikkagi see riik, kes oma kodanike eest välja astub. Sellest võime ka järeldada, et õigus vastavat tüliasja vahekohtu alla anda kuulub ainuüksi vastavale riigile, mitte aga kahjukannatanud eraisikule.¹⁾ Ainult Haagi 1907.a. rahukonverentsil loodud ülempriisikohtu põhikirja kavand nägi ette kõrvalekaldumist sellest reeglist, andes ka üksikuile eraisikuile õiguse välisriiki kohtusse kaevata. Kuid see katse ei ole nadnud tulemusi, sest kõik riigid on keeldunud seda konventsiooni ratifitseerimast.²⁾

Nagu juba mainitud, astub vahekohus kokku vaid poolte sellekohasel tahteavaldusel, seega pole lubatav, et vahekohus mingi kõrvalise võimu nõudel kokku astub. Ka säärasel juhul, kui pooled on sõlminud vahekohtulepingu, milles nad on otsustanud anda omavahelised tüliküsimused vahekohtu lahendada, peab pooltel õigus olema sellist lepingut ühekülgselt üles öelda. See on vahekohtu mõiste oluline moment ja ainult selle olemasolul võime kõnelda vastavast institutsioonist kui vahekohtust.³⁾

-
- 1) Vt. Lammasch. Die Lehre lhk.8
2) Vt. Lammasch. " " ..... lhk.8 ja
Piip. Rahvusvaheline õigus lhk.14, 314.
3) Vt. Lammasch. Die Lehre ..... lhk.10.
Schüking. Staatenverband... lhk.49, 95.
H.W.Thieme. Die Fortbildung der internationalen Schiedsgerichtsbarkeit seit dem Weltkriege. lhk.23.

§ 4.

Vahekohtu erinevus vahetalitusest.

Asjaolu tõttu, et vahekohus teeb otsuse, erineb ta vahetalitusest, sest viimane annab vaid soovitusi, nõuandeid vastava tüliküsimuse lahendamiseks. Need soovitused ei ole aga pooltele kohustuslikud, nad peavad vaid neid nõuandeid ära kuulama ja võimalust mööda neid ka arvestama. Tabavalt on Moore seda väljendanud: "Mediation is an advisory, arbitration judicial function. Mediation recommends, arbitration decides."¹⁾ Strupp iseloomustab vahekohtu otsust järgmiselt: "Sie ist eine bindende Entscheidung von Staatenstreitigkeiten nach den Sätzen des Völkerrechts durch von den Streitteilen benannte Persönlichkeiten."²⁾ Teisel kohal ütleb Strupp: "Gute Dienste und Vermittlung bedeuten einen Rat, Scheidsgerichtbarkeit einen Zwang."³⁾

---

¹⁾ Vt. Moore. Digest of international law 1906 VII. § 10 69

²⁾ Vt. Lammasch. Die Lehre..... lhk.12.
³⁾ Vt. Strupp. Theorie und Praxis des Völkerrechts lhk.100.

⁴⁾ Vt. Strupp. Grundzüge des positiven Rechts lhk.176.

II. Peatükk.

Vahekohtu ajalooline areng.

§ 5.

Esimene periood.

Arvestades rahvusvahelise õiguse ajaloolise arengu üldist jaotust kolme perioodi, jaotame ka vahekohtu ajaloolise arengu samal alusel. Esimene periood kestab kuni Rooma riigi languseni a.476. Teine periood kestab kuni Vestfaali kongressini a.1648. Kolmas ja viimane periood kestab meie päevini.¹⁾ Viimane periood evib vahekohtu arengu suhtes erilist tähtsust, sest sel perioodil leidis vahekohus alles laialdasemat rakendamist ja üksikasjalikku korraldamist.

Esimesi teateid riikide vaheliste tülide lahendamisest vahekohtu teel saame Kreeka linnriikidest. Siin tuleb kõige pealt mainida linnriikide vahel teotsevat Amfiktioonia liitu, mis teostas muuseas ka vahekohtu funktsioone. Samuti teotses sel alal Delphi Orakel, keda kutsuti vahekohtunikuks erilise kompromisslepingu alusel.²⁾

Uuemad uurimused on avastanud rida vahekohtu otsuseid kõigi Kreeka ajaloo arengu astmeilt. Eriti suurt tähtsust evivad siin Raeder'i uurimused, kes

¹⁾ Vrdl. Piip. Rahvusvaheline õigus. lhk.278.

²⁾ Vt. Lammasch. Die Lehre.....lhk.24.

on kindlaks teinud 61 vahekohtu otsust ja 20 juhtumit, kus vahekohtu menetlus on aset leidnud aga otsust kui niisugust ei ole korda läinud avastada. Arvatavasti on aga tõeliselt palju rohkem vahekohtuotsuseid tehtud, neid pole aga korda leitud kätte saada, kuna olemasolevad vahekohtu otsused on ainult juhuslikult avastatud. Sellest võime järeldada, et vahekohus õigusliku instituudina leidis vanas Kreekas laialdast kohaldamist. Evib ka tähtsust nentida, et vahekohtu otsuse objektiks ei olnud sugugi mitte ainult tähtsusetu piiririkumised või muud sellesarnased asjaolud, vaid ka küsimused, mis evisid vastavatele riikidele elulist tähtsust.

Peale Pärsia-sõdade püüdsid tolleaegsed suurriigid Sparta ja Ateen, omavahelisi suhteid vahekohutulepingutega ja vahekohtu otsustega normaliseerida. Tol ajal sõlmiti ka esimesed vahekohutulepingud / institutsioonelle Schiedsgerichtsvertrege./ . Ka hilisemas Kreeka ajaloo leiame vahekohtu otsuseid kogu tolleaegsest hellenistlikust maailmast. Veel hiljem on Makedoonia kuningad vahekohut tarvitanud, et lahendada neile alluvate Kreeka riikide tülisid.¹⁾

Sellise vahekohtu tegevuse võttis Kreekalt üle Rooma, temast sõltuvate riikide suhtes, kes formaalselt polnud Rooma riigi osad. Sageli toimus Vaheko-

---

¹⁾ Vt. Lammasch. Die Lehre..... lhk.25
Vt. Lammasch. Die Lehre..... lhk.26.

hus sel teel, et Rooma senat oma s e n a t u s
c o n s u l t u s'ega otsustamise alused kind-
laks määras, otsustamist aga erilisele organile
ülesandeks tegi. Rooma aga kasutas vahekohtu ot-
suseid sageli vaid oma võimu levitamiseks ja kü-
simusi, mis temasse endasse puutusid ei alluta-
nud ta kunagi vahekohtule.¹⁾

§ 6.

Teine periood.

Keskajale omased riigiõiguslikud õpetused,
moodustasid eriti soodsa pinna vahekohtu instituu-
di arenemiseks. Õpetus c i v i t a s c h r i s t i -
a n a'st paavstiga eesotsas, lääniõigus ja j u d i -
c i u m p a r i u m'i põhimõte, avalikõigusesse era-
õiguslike põhimõtete toomine, mis Rooma õiguses esi-
neva kompromisslepingu kandis avalikõigusesse, soo-
dustasid vahekohtu levimist.

Põhjalikult on seda ajajärku uurinud Taube
ja Novacovitch. Eriti selgesti sisaldub vahekohtu
põhimõte ühes ürikus aastast 1381, milles Inglis-
maa ja Šotimaa ühe vahekohtu juhtumi kohta seleta-
vad: Reges Angliae et scotiae non habent ipsis
superiorem, qui possit quaestionem hujusmodi ter-
minare; justum est et aequum quod in alium compro-
mittant."²⁾ - Enamasti toimetati niimoodi, et pooled

¹⁾ Vt. Lammasch. Die Lehre..... lhk.26.

²⁾ Vt. Lammasch. Die Lehre..... lhk.27.

püüdsid enne asja vahekohtu kätte andmast, vahetalituse teel kokkuleppele jõuda, ja ainult juhul, kui see ei õnnestunud, kutsusid nad alles vahekohtu kokku. Sellistel juhtumitel olid vahekohtunikeks tavaliselt need samad isikud kes ka vahetalitajatena fungeerisid.

Vahekohtunikeks valiti isikud harilikult *j u d i c i u m p a r i u m*'i põhimõttel, s.t.

vürstid valisid vahekohtunikeks teisi vürste, linnad teisi linnu jne.

Eriti huvitav on üks vahekohtuleping Saksa ordu Liivi Osakonna ja Riia peapiiskopi vahel 1405.a. Selles lepingus normeeriti ka vahekohtu esimehe valimisviis ja nimelt pidid kummagi poole vahekohtunikud, arvult neli, valima ühe väljaspoolt seisva isiku /Butenmann/ ja need kaks valivad siis juba vahekohtu esimehe /Overmann/. See viis sarnaneb vahekohtu esimehe valimise menetlusega, mis ettenähtud Haagi vastavas konventsioonis.¹⁾

Vahekohtunikeks valiti sageli tuntud juriste, aga ka terveid ülikoolide õigusteaduskondi /nt. Bologna, Padua, Perugia /, samuti ka paavste /nt. Aleksander III, Honorius III, Johann XXII, Gregor XI, Aleksander VI, Clemens VIII, Gregor XV, Clemens XI/.²⁾

Keskajal olid levinud ka vahekohtulepingud,

¹⁾ Vt. Lammasch. Die Lehre..... lhk.28.

²⁾ Vt. Mérignac. L'arbitrage internationale. Pariis 1895. lhk.37

Lammasch. Die Lehre ..... lhk.28.

eriti liitlaste vahel tüliküsimuse suhtes, mis võisid tekkida sõjasaagi jaotamise juures. Kuid ka küsimused, mis evisid riikide suhtes palju elulisemat tähtsust, lahendati vahekohtu kaudu. Suuremad raskused esinesid vahekohtu otsuste täitmisel, mida tõendab asjaolu, nagu seda Novasovitch väidab, et vahekohtulepingutes olid pea alati ettenähtud trahvitingimused vahekohtu otsuse täitmata jätmise juhuks.

Lammasch väidab, et 16. sajandil üldine kultuuri tagasimineku andis end tunda ka vahekohtu alal. Vahekohtud esinevad aina vähem ja vähem, kuni nad lõpuks peaaegu üldse kaovad riikide praksisest.

§ 7.

Kolmas periood.

Vahekohtu uuestisünd on tihedalt seoses John Jay nimega, kes oli Ameerika Ühendriikide kohtuministriks ja riigi sekretäriks George Washingtoni ajal. Jay soovitusel ja George Washingtoni sellekohases läkituses kongressile 9. II. 1790. otsustasid Ameerika Ühendriigid Inglismaale ettepaneku teha Kanaada ja Ameerika Ühendriikide piirjoone St. Croix jõe juures vahekohtu kaudu kindlaks määrata.¹⁾ 19. nov. 1794. a. lepingu art. 5. kaudu loodi vahekohtus, mis pidi otsustama milline jõgi St. Croix nime all mõelda tuleb. Inglis-

---

¹⁾ Vt. Moore. Arbitration..... I lhk. 5.
Lammasch. Die Lehre..... lhk. 30.

maa ja Ameerika Ühendriigid on, peale 1812.a. sõja kõik oma tüliküsimused vahekohtu teel lahendanud. See asjaolu väärrib erilist tähtsust, kui me silmas peame, et ühendriikide ja Kanaada vaheline piirjoon kõige pikem on, mis üldse kahe riigi vahel olemas.

Nii Põhja- kui ka Lõuna-Ameerikas on rida ühe riigi kodanike nõudmisi teise riigi vastu vahekohtu teel lahendatud. Ka Euroopa riigid on seda oma praksisesse üle võtnud. Ka Lõuna-Ameerikas on suurem enamus riigi piire kindlaks määratud vahekohtu kaudu.

Vahekohtu arengule Euroopas evib suurt tähtsust "Alabama" protsess,¹⁾ mis tekkis Ameerika Ühendriikide ja Inglismaa vahel. Tüliküsimus anti vahekohtu kätte lahendamiseks. "Alabama" vahejuhtum tekitas terve sellekohase literatuuri, ja isegi asja asutatud instituut de droit international arutas oma kahe esimesel istungil vahekohtu küsimust.

Vahekohtu tõeline õitseage algas alles 19. sa-

1) Vt. Piip. Rahvusvaheline õigus lhk. 317.
"Ameerika kodusõja ajal said Lõunariigid Inglismaalt mitmeti toetust, tarvitades oma sõjalaevade kordasaatmiseks ja varustamiseks Inglismaa sadamaid. Selle tagajärjel nõudsid Ameerika Ühendriigid pärast kodusõja lõppu Inglismaalt kahjutasu, mille vastu vaidles Inglismaa. Tüli anti vahekohtu lahendada. Asjaarutus on tuntud n.n. "Alabama" protsessi nime all. /"Alabama" oli üks neid Inglismaal valmisseatud laevu, mis Põhja-Ameerika kauplemisele palju kahju tegi./"

jandi viimastel kümnetel. See asjaolu on tingitud väga mitmesugustest põhjustest. Kõige pealt tuleb mainida, et aina süvenes arusaamine, et mitte ainult üksikute isikute vahelised suhted teatavas riigis, vaid et ka riikide vastastikuseid suhteid on võimalik asetada õiguslikule alusele ja neid õiguslikult korraldada. Samuti jõuti arusaamisele, et selline õiguslik korraldus on kõikide riikide huvides. Kiiresti arenevas rahvusvahelises õiguses omavad riikide "huvid" ikka enam ja enam õiguste iseloomu. Kuid tekib püüde ka selliseid arusaamatusi riikide vahel, mida ei saa veel õigustena formuleerida, siiski õiguslikult lahendada. See on aga tingitud sellest, nagu Lammasch seda väidab, et riikide huvid sagedasti vaid riigi kodanike huvide väljendused on, mis omakorda aga õiguslikult kaitstud. Sageli esinevad juhtumid, kus teatava riigi kodaniku õigused rikutakse teise riigi organite või selle kodanikkude poolt. Kahjukannatanus tekib loomulikult soov omi õigusi maksma panna siseriikliku korralduse eeskujul s.t. õiguslikul alusel. Paljude tüliküsimuste suhtes on seks kõige otstarbekohasemaks vahendisk vahet kohus. Iseäranis rikkaliku pinna vahekohtute tegutsemiseks pakub rahvusvaheline valitsemise õigus oma mitmesuguste aladega.¹⁾

Suurt mõju avaldas vahekohtu arengule patsi-

---

¹⁾ Vt. Lammasch. Die Lehre..... lhk.33-36.

fism ehk rahuliikumine. Patsifismi idee tungis laiadesse rahvahulkadesse ja isegi rahvusvahelisse õigusteadusesse ja valmistas sel teel ette pinda Haagi rahukonverentsidele. Patsifism võttis reaalse kuju esialgu anglosaksi riikides. Nii asutasid Ameerikas Channing ja Dr. Worcester 1815.a. esimese rahuseltsingu./Freidensgesellschaft, Peace Society/. Järgmisel aastal asutati sarnane seltsing ka Inglismaal. 19.sajandil kestel tekivad peaaegu kõikides riikides sellised rahuseltsingud, ja need omakorda astuvad alates 1869.a. peaaegu iga aasta kord kokku erilisteks "maailma rahukongressideks". Neist kongressidest evib tähtsust vahekohtu arengu suhtes eriti Antverpeni kongress 1894.a., kus loodi rahvusvahelise vahekohtu põhikiri, mis mõjustas omakorda 1899.a. Haagi rahukonverentsi sellekohaseid otsuseid.¹⁾

Haagi rahukonverentsid a.1899. ja 1907. on mõlemad vahekohtu küsimust käsitlenud. 1899.a. rahukonverentsil oli vahekohtu küsimuse arutamise aluseks Martens'i eelnõu, mis nägi ette sundusliku vahekohtu /obligatorisches Schiedsgericht/ teatavate tüliküsimuste kategooriate suhtes /peamiselt tehnilised ja rahaliku^{ndus} küsimused/.³⁾ Tüliküsimused ei tohtinud aga mingil tingimusel puudutada tülitsevate

-
- 1) Vt. Max Huber. Jahrbuch des öffentlichen Rechts IV. lhk.120 j. j.
2) Vt. Lammasch. Die Lehre..... lhk.41.
3) Vt. Zorn. Die beiden Haager Friedenskonferenzen..... lhk.43.
Strupp. Die wichtigsten Arten der fölkerredtl. Schiedsgerichtsvertäge. lhk.4.

riikide elulisi huvisid ega rahvuslikku au. Neil tingimustel pidi vahekohtus alati olema fakultatiivne, kusjuures igal riigil jäi õigus ise otsustada, kas need küsimused on puudutatud või mitte. Martens' i eelnõu piiratud sünduslikust vahekohtust see ei leidnud konverentsil vastuvõtmist, peamiselt võttesaksade delegatsiooni vastuseisu tõttu. Konverentsist osavõtnud riigid tunnustasid vahekohtu kõige tõotstarbekohasemaks ja õiglasemaks vahendiks jurisdiktsiooniliste tüliküsimuste lahendamisel, milliste lahendamiseks diplomaaatilisel teel pole tagajärgi annud. Peale selle tuli esimesel Haagi rahukonverentsil inglise suursaadiku Sir Julian Pauncefote' i ettepanekul arutusele alalise rahvusvahelise vahekohtutusküsimus. Konverents võttiski vastu alalise rahvusvahelise vahekohtu põhikirja, mille järgi alaline rahvusvaheline rahvuskogus koosneb: 1/ alalisest vahekohtunikude nimekirjast, millest konkreetsetel juhtudel vahekohtunikud valitakse, 2/ alalisest sekretariaadist, asukohaga Haagis, 3/ erilisest diplomaaatilisest nõukogust, asukohaga samuti Haagis.¹⁾ Teisel Haagi rahukonverentsil 1907. a. tuli jällegi arutusele vahekohtu küsimus. Kavatseti siseseseada sünduslik vahekohtus, kuid see jäi ainult

¹⁾ Vt. Zorn. Die beiden Haager Friedenskonferenzen I. lk. 67.

kavatsuseks, sest konverents otsustas sundusliku vahekohtu küsimuse eitavalt. Positiivsete tulemustena võime märkida 1899.a. vahekohtu konventsiooni täiendamist ja lühendatud menetluse / summarisches Verfahren/ sisseseadmist vähemate tülküsimuste kohta. Peale selle võeti vastu eriline resolutsioon, milles sunduslik vahekohus leidis põhimõttelist tunnustamist.¹⁾ See resolutsioon avaldas ka hääd mõju vahekohtu idee edaspidisele arengule. Nii olid kuni maailmasõja alguseni sõlmitud 130 ratifitseeritud vahekohtulepingut ja 145 lepingut vahekohtu tingimusega /Schiedsklausel/. Need lepingud allutavad peaaegu eranditult kõik tülküsimused Haagi Alalisele Rahvusvahelisele Vahekohtule. Samuti allutavad peaaegu kõik rahulepingud omi määruksi vahekohtute tõlgitsemisele.²⁾

Peale maailmasõda leidis vahekohus peamist arenemist rahvasteliidu paktis. Rahvasteliidu pakti loojate soovi kohaselt pidi rahvasteliidu kõige tähtsamaks funktsiooniks kujunema vahetalitus riikide vahel ja tülküsimuste juriidiline lahendamine. Vastavalt sellele kõneleb pakti sissejuhatus, et Rahvasteliidu ülesandeks on „koostegevuse etendamine rahvaste vahel ja neile rahu ja julgeoleku kindlustamine“. Rahvasteliidu pakti art. XII ja XV järgi on iga liidu liige kohustatud tülküsimust kas otsustama vahekohtu läbi

¹⁾ Vt. Zorn. Die beiden Haager Friedenskonferenzen... lhk. 86.

²⁾ Vt. Dr. Richard Binter. Das Verhältnis von Vermittlung und Schiedsgerichtsbarkeit... lhk. 5, 7.

või seda nõukogule harutada andma, kusjuures kolme kuu jooksul peale vahekohtu otsust või nõukogu arvamust ei või alata sõda.¹⁾ Sel normil on suur tähtsus, sest kolme kuu jooksul on maailma avalikul arvamusel võimalus rahurikkujale survet avaldada, samuti võivad kolme kuu jooksul kaduda sõja psühholoogilised eeldused. Kuigi art. XII ei tähenda sunduslikku vahekohtu, siis on ^{ka} vähemalt sunduslikuks teinud katset, tüliküsimust rahulikult teel lahendada. On pooled tüliküsimust vahekohtule lahendamiseks andnud, siis on nad ka kohustatud vahekohtu otsust täitma /art. XIII/. Otsuse mittetäitmise korral määratud tähtaja jooksul, on ettenähtud sunduslik eksekutsioon.²⁾

---

1) Vt. Piip. Rahvusvaheline õigus. lhk. 280 ja 281.
2) Vt. Hans Vilhelm Thieme. Die Fortbildung der internationalen Schiedsgerichtsbarkeit seit dem Weltkriege. lhk. 9.

III. Peatükk.

Vahekohtu liigitus.

Ad hoc loodud vahekohtu ja vahekohtu kui
kui alaline asutis.

Need kaks vahekohtu tüüpi on esinenud juba anti-
tiikajal, samuti ka keskajal. Kuid tuleb tähendada,
et vahekohtu kui alaline asutis on laiemat levi-
güt leidnud alles 19. sajandil.

Ad hoc loodud vahekohtu all ehk nagu Lammasch se-
seda nimetab - isóliertes Schiedsgericht -, tuleb
mõelda vahekohtu, mis on loodud ad hoc teatud kon-
kreetse tüliküsimuse lahendamiseks. Kui vahekohtu on
ettenähtud tulevikus tekkivate tüliküsimuste lahен-
damiseks, siis on meil tegemist vahekohtu kui ala-
lise asutisega / institutionelles Schiedsgericht/.¹⁾

Esimesel juhtumil on vahekohtu ettenähtud ainult
ühe konkreetse juhtumi jaoks, ta on loodud ainult
selle küsimuse lahendamiseks ja pooled on kohustatu-
tud ainult seda konkreetset tüli vahekohtu lahен-
damiseks andma. Teisiti on loodud vahekohtu kui ala-
lise asutisega, siin on pooled juba ette kokkulep-
pinud, tulevikus tekkivaid tülisid vahekohtu teel
lahendada. Tekib konkreetne tüli, siis pole pool-
tel enam vaja põhimõttelist kokkulepet, kas anda

¹⁾ Vt. Lammasch: Die Lehre... lhk. 55

Strupp. Die wichtigsten Arten der völker-
rechtlichen Schiedsgerichtsverträge. lhk. 1, 2.

tüli vahekohtu kätte või mitte, vaid neil tuleb vaid konkreetse vahekohtuga seoses olevaid üksikasju lähemalt määritleda. Tuleb tähendada, et nende kahe vahekohtu liigi olemuses mingit vahet pole, vaid et vaheaseisneb nende ulatuses.

Meie võime vahekohtulepingute seas, millede-
-naga luuakse vahekohtu kui alaline asutis, eristada
-abmitmesuguseid tüüpe. Peatüüpidega esinevad:

- 1/ Lepingud erilise kompromissaartingimusega /spe-
-tsiifsele kompromissarische Klausel/ s. o. sellised,
-kus ainult need tülid vahekohtule allutakse,
-defutmis-tekivad teatava kindla lepingu täitmisest
-või tõlgendamisest.
- 2/ Lepingud üldise kompromissaartingimusega /gene-
-raalse kompromissarische Klausel/ on sellised, kus
-sile pooled lubavad kõik tüliküsimused, mis nende va-
-hel tekkida võivad, vahekohtule lahendamiseks an-
-tuda. Lepingud ise võivad olla nt. kaubanduslepin-
-gud.
- 3/ Iseseisvad vahekohtulepingud, mille sisuks on vaid
-määritleda poolte tahe, anda omavahelised tülikü-
-simused vahekohtule lahendada. Siin on tegemist ise-
-seisva lepinguga, mitte enam kompromissaartingimu-
-sega.

-4/ Kolmandal tüübil on rida paremusi võrreldes

1) Vt. Strupp. Die wichtigsten Arten der Völker-
-rechtlichen Siedsgerichtsverträge. lhk. 2.
-Lammasch. Die Lehre..... lhk. 52-54.

teistega. Juba see asjaolu, et leping on sõlmitud vaid vahekohtu määritlemiseks, tõstab selle tähtsust rohkem esile kui see on võimalik lepingutes, kus vahekohtu küsimus vaid muuseas mainitud on. Ka juhtumil, kui üks pooltest lepingust loobub, kustub sellega ka kompromissaartingimus, kuigi pooled iseenesest ei soovinud sellest loobuda, sest kompromissaartingimuse kehtivus sõltub lepingu kehtivusest. Iseseisvad vahekohtulepingud on laialdasemat levikut leidnud alles peale Haagi esimest rahukonverentsi.

Vahekohtul kui alalisel asutusel on võrreldes

ad hoc loodud vahekohtuga suurem tähtsus, sest alles tema kaudu on vahekohus juhuslikkuse vallast väljatoodud ja temast tehtud alaline orgaaniline asutis. Üksikud vahekohtu otsused ei esine siin enam isoleeritud, sisemise seota nähtustena, vaid kahe riigi vahel oleva kindla õiguskorra väljendusena. ehk nagu seda Lammasch ütleb: „Als Emanationen einer dauernden Rechtsordnung zwischen den beiden Staaten, die ihnen nicht mehr gestattet, Differenzen der betreffenden Art entweder jahrzehntelang unentschieden zu lassen oder ihretwegen Gewaltmassregeln zu ergreifen, sondern sie verpflichtet zu ihrer Schlichtung den Rechtsweg zu beschreiten.“¹⁾

---

¹⁾ Vt. Lammasch. Die Lehre..... lhk. 57.

§ 9.

Alaline Rahvusvaheline Vahekohus.
/La Cour permanente d'arbitrage/.

Haagi esimese rahukonverentsi vahekohtu kon-
ventsiooni art. XX. on väljendatud need põhjused,
mis olid alalise rahvusvahelise vahekohtu tekkimise
aluseks ja nimelt loodi "Cour permanente"i selleks,
et kergendada rahvusvaheliste tüliküsimuste lahenda-
mist vahekohtu teel alalise vahekohtu loomisega,
mis alati kättesaadav on, ja mis teotseb selles kon-
ventsioonis ettenähtud menetluskorras.

Nagu juba § 6. mainitud, koosneb alaline rah-
vusvaheline vahekohus: 1/ alalisest vahekohtunikku-
de nimekirjast, 2/ alalisest sekretariaadist, asu-
kohaga Haagis, 3/ erilisest diplomaatilisest nõu-
kogust, samuti asukohaga Haagis.

1. La Cour permanente d'arbitrage'i aluseks on
alaline vahekohtunikkude nimekiri, millest üksikul
juhul konkreetne vahekohus moodustatakse. See nime-
kiri koostatakse järgmiselt: iga konventsioonist
osavõtnud riik nimetab kolme kuu jooksul, arvates
selle konventsiooni ratifitseerimisest, neli isikut,
kellel on üldtunnustatud teadmised rahvusvaheli-
ses õiguses, kes seisavad moraalselt kõrgel tasemel
ja kes on nõus vahekohtunikuks hakkama. Need isikud
ei pruugi olla nimetaja riigi kodanikud. Vahekohtu-
nikkude nimekiri saadetakse sekretariaadi poolt

signataar-riikidele teadmiseks, samuti ka iga muu-
datud selles nimekirjas. Vahekohtunikkude volitus-
te kestus on kuus aastat, kusjuures uuestivalimine
lubatud on. Juhul kui üks vahekohtunikest sureb või
loobub oma volitusest, siis valitakse tema asemel
uus kohtunik samas korras.

2. Sekretariaadina teotseb alaline rahvusvahe-
line büroo Haagis. Selle institutsiooni peamised
ülesanded on: riikide vahelise kirjavahetuse toimetamine,
aktide ja arhiivi hoidmine ja selle valitsemine.
Peale selle on ta selleks keskuseks, millest saab in-
formatsioone rahvusvaheliste vahekohtute tegevusest.
Selleks otstarbeks teevad riigid sekretariaadile tea-
tavaks nende poolt sõlmitud vahekohtulepingud, kõik
meisse puutuvad, väljaspool "Cour permanente"i tehtud
vahekohtu otsused ja kõik seadused ja ürikud, mis puu-
tuvad vahekohtu otsuste täitmisesse. Sekretariaadi
asjaajamiskulud kannavad üksikud riigid vahekorras,
mis kindlaks määratud maailma postiliidu alalise
büroo asjaajamise kulude jaotamise suhtes.

3. Sekretariaadi juhtimine ja kontrollimine
lasub erilisel haldusnõukogul, mis koosneb kõiki-
dest Hollandi valitsuse juure akrediteeritud /ne-
mad ei tarvitse aga seal resideerida/ konventsioo-
niga ühinenud riikide saadikutest. Selle nõukogu
esimeheks on Hollandi välisminister. Haldusnõukogu

hoolitseb sekretariaadi asutamise ja sisseseadmise eest, teatab riikidele "Cour permanente" i tekkimisest. Ta loob omale ise asjaajamiskorra, otsustab haldusküsimusi mis on tekkinud seoses "Cour permanente" i tegevusega; tal on õigus nimetada sekretariaadi ametnikke, neid suspendeerida ja ametist vabastada; ta määrab tasunormid ja kontrollib kogu vahekohtu asjandust.

Haldusnõukogu on otsustamisvõimeline üheksaliikmelises koosseisus. Otsused tehakse lihthääletuse enamusega. Haldusnõukogu poolt vastuvõetud otsused ja korraldused teatatakse viivitamata üksikutele riikidele. Peale selle koostab ta üks kord aastas üldaruande "Cour permanente" i tegevusest, tema valitsemisest ja kulutustest, samuti ka neist ürikuist, mis on üksikute riikide poolt sekretariaadile esitatud.

Kui tekib vajadus konkreetset vahekohtu moodustada, siis valitakse vahekohtunikud, kui pooled ei ole teisiti kokkuleppinud, alalisest vahekohtunikkude nimekirjast. Vahekohtu asukohaks on Haag, kui pooled teisiti kokkuleppinud pole. Vahekohus võib ise oma asukohta muuta vaid hädavajalistel põhjustel.¹⁾

Konventsioonis on määritletud järgmine vahekohtunikkude valimismenetlus: iga tülitsev pool

---

¹⁾ Vt. Zorn. Die beiden Haager Friedenskonferenzen
..... lhk. 66-69.

valib üldisest nimekirjast kaks vahekohtunikku, nendest võib ainult üks olla oma kodanik või tema poolt nimetatud. Need neli valitud vahekohtunikku valivad kokkuleppel viienda liikme, kes on superarbiitriks. Ei lepi nemad superarbiitri suhtes kokku, siis valivad tulitsevad riigid ühe kolmanda riigi, kes nimetab superarbiitri. Kui pooltel ei lähe korda kokkuleppida ühe kolmanda riigi suhtes, siis valib kumbki riik ühe riigi, ja nemad valivad siis kokkuleppel superarbiitri. Kui ka nemad kokku ei lepi, siis valib igäüks neist kaks kandidaati, ja loos otsustab, kes lõplikult superarbiitriks jääb. Peale viieliikmelise vahekohtu on võimalus luua teatavate selgete küsimuste arutamiseks kolmeliikmeline vahekohus, milles asjaajamine on lühendatud ja ainult kirjalik.¹⁾

Kuni vahekohtu kokkuastumiseni on vahekohtunikud vaid oma valitsuste volinikud. Alles siis, kui vahekohus lõplikult loodud on, teatatakse sellest sekretariaadile koos vahekohtunikkude nimedega ja vahekohtu lepingu sõnasõnalise sisuga. Vahekohus astub siis poolte poolt määratud ajal ja kohal kokku.

Alalisest vahekohtunikkude nimekirjast valitud vahekohtunikud evivad diplomaatilisi eesõigusi seni, kuni nemad vahekohtunikkudena teotsevad ja kui

---

¹⁾ Vt. Piip. Rahvusvaheline õigus. lhk.279.
Zorn. Die beiden Haager Friedenskonferenzen
.....lhk.69.

vahekohtus asub väljaspool nende kodumaad. Ühes vahekohtus teotsevad vahekohtunikud ei või samal ajal ühepoole volinikeks olla mõnes teises vahekohtus.

Alalisest vahekohtunikkude nimekirjast on lubatud vahekohtu moodustada ka riikide vahel, kes vastava konventsiooniga ühinenud pole, samuti ühe ühinenud riigi ja ühe mitteühinenud riigi vahel, kui pooled vastava kokkuleppe sõlminud.¹⁾

IV. Peatükk.

Kompromiss.

§ 10.

Kompromiss ad hoc loodud vahekohtus ja vahekohtus kui alalises asutuses.

Kompromissi all rahvusvahelises õiguses mõistatame kokkulepet teatud tüliküsimust vahekohtu teel lahendada ja tema otsuseid tunnustada ja täita. Üksnes seetõttu, et tülitsevad pooled kokkulepivad konkreetset tüliküsimust vahekohtule lahendada anda, tekib vahekohtus kui säärane, kelle otsused pooltele kohustuslikud on.²⁾ Nii on see ad hoc loodud vahekohtu juures, kus kompromiss konstitutiivset iseloomu evib. Teisiti on lugu vahekohtuga kui alalise asutise juures. Siin on olemas vahekohtu leping, milles pooled juba

¹⁾ Vt. Zorn. Die beiden Haager Friedenskonferenz...
...lhk. 69-70.

²⁾ Vt. Mérygnac. L'arbitrage internationale. Pariis
1895. lhk. 156.

Lammasch. Die Lehre.....lhk. 97.

ette kokkuleppinud on, teatuid tulevikus tekkivaid
töliküsimusi vahekohtu teel lahendada. Sel juhul on
vahekohus juba olemas enne konkreetset töliküsimust,
olguigi, et ta oleb vaid teatud mõttelise asutise-
na. Seepärast ei ole ka enam vaja erilist töliküsi-
muste vahekohtule allutamise lepingut, vaid piisab
vahekohtulepingust kui niisugusest.¹⁾ Seega evib siin
vahekohtuleping ise konstitutiivset iseloomu, tema
loob poolte vahel õigussuhte ja konkreete juhul sõl-
mitud "kompromiss" tähendab vaid kehtiva kohustuse
täitmist. Selline "kompromiss" sisaldab teatud prot-
sessuaalseid küsimusi, konkreetse töliküsimuse pii-
ritluse ja muid sellesarnaseid küsimusi, ei sisal-
da aga toelise kompromissi sisu olulisi elemente.
Kuna aga teaduses pole lubatud erinevaid mõisteid
ühe ja sama terminiga nimetada, siis on Max Huber
sellist kokkulepet, milles puuduvad kompromissi
olulised elemendid, nimetanud "uneigentliches komp-
romiss". Sama õigusega nimetab Barclay sellist kok-
kulepet "protocol of submission."²⁾

§ 11.

Kompromissi sisu.

Nagu eelmisest paragrahvist nähtub, on komp-
romissi oluline sisu, kokkulepe, teatud töliküsi-

1) Vt. Lammasch. Die Lehre.....lhk.97.
Max Buber. Jahrbuch für öffentliches Recht
11. lhk.493. j. j.
Ullmann. Völkerrecht. lhk.448.
2) Vt. Lhk 7

must vahekohtule lahendada anda ja vahekohtu otsuseid tunnustada ja täita. Peale nende kahe essentsiaalia sisaldab kompromiss veel rida teisi sisu elemente. Kompromissis peab olema tähendatud see konkreetne küsimus, mis vahekohtule lahendamiseks antakse. Selle küsimuse iseloom võib olla väga mitmesugune, olenedes poolte suvast. Vahekohus on täiesti seotud poolte poolt esitatud küsimusega ja ta on pädev seda arutama vaid kompromissis määratud ulatuses - "extra compromissum arbiter nil facere potest."²⁾ See on seoses ~~põhimõttega~~ asjaoluga, et riigid vabatahtlikult end vahekohtule allutavad, sellepärast on nad ka vabad tüliküsimuse formuleerimisel.

Kompromissis võidakse ka määrata missugusel alusel vahekohus peab otsustama, kas kehtivate rahvusvahelise õiguse normide alusel, või üldtunnustatud rahvusvahelise ^{õiguse} põhimõtete alusel või aga aluseks võttes õigluse eeskirjad. Samuti on mõeldav, et kompromissis määratakse teatud põhimõtteid, milledest vahekohtunikud peavad laskma endid juhtida.³⁾

Kompromissis määratakse ka vahekohtunikkude v^õlimisviis, vahekohtu kokkuastumise aeg ja koht, vahekohtus tarvitata^{va} keel, dokumentide esitamise tähta^{ja}d ja teised sellesarnased küsimused.⁴⁾

Vahekohtulepingu olemasolul evib kompromiss

1) Vt. Art. 52.

2) Vt. Lammasch. Die Lehre .....lhk. 99.

3) Vt. Lammasch. Die Lehre.....lhk. 100.

4) Vt. Zorn. Die beiden Haager Friedenskonferenzen
.....lhk. 71.

väiksemat tähtsust, kui ad hoc loodud vahekohtu juures, sest ta ei sisalda poolte kohustumist, tüliküsimust vahekohtu teel lahendada ja vahekohtu otsust tunnustada ja täita, sest see on juba ettenähtud vahekohtu lepingus. Kuid ka sel juhul tuleb rida üksiküsimusi, mis seotud konkreetse juhuga, erilises aktis "kompromiss", "uneigentliches Kompromiss", "protocol of submission" - lahendada.

§ 12.

Kompromissi vorm.

Kompromiss sõlmitakse alati kirjalikult ja tavaliselt vormis, mis ettenähtud rahvusvaheliste lepingute sõlmimiseks. On esinenud isegi juhtumeid, kus kompromiss on sõlmitud notes verbales'i kujul. Ad hoc loodud vahekohtu juures sõlmitud kompromiss, võib riigi poolt sõlmitava ^{lepingu} iseloomu, ja juhul, kui valitsus pole õigustatud üksinda tüliküsimust korraldama, vaid selleks vajab seadusandliku kogu nõusolekut, siis on ka kompromissi sõlmimiseks vaja parlamendi heakskiitmist. See esineb näiteks juhul, kui riik vahekohtu otsuse tagajärjel kaotaks osa oma territooriumist. Juhul aga, kui valitsus õigustatud on iseseisvalt tüliküsimust korraldama, näiteks diplomaatilisel teel, siis ei ole ka kompromissi sõlmimiseks vaja parlamendi nõusolekut.¹⁾

¹⁾Vt. Lammasch. Die Lehre.....lhk.111.

Vahekohtulepingu olemasolul ei evi "kompromiss" aga lepingu iseloomu, vaid on lihtsalt üks täidesaatev korraldus ja selle andmiseks pole valitsusel kunagi vaja seadusandliku asutise nõusolekut. Küll on aga parlamendi nõusolek vaja vahekohtulepingu sõlmimiseks, eriti siis, kui selleks vahekohtule lahendamiseks on lubatud tüliküsimumused, mis siseriiklikkude kohtute poolt viimases instantsis otsustatud. Seadusandliku asutuse nõusolek on tarvilik sellepärast, et siia on muudetud siseriiklik kohtukord ühe kõrgema instantsi /vahekohtu/ loomisega. On vahekohtulepingu parlamendi osavõtul sõlmitud, siis ei ole kompromiss sõlmimiseks seadusandliku asutuse nõusolekut enam vaja, kuna see järeldub vahekohtulepingust. Kompromiss on vaid selle kohaldamine ja rakendamine konkreetsel juhul.¹⁾

Kuid tuleb tähendada, et kompromissi sõlmimisel lähem kord võib olla erinevalt korraldatud üksikute riikide põhiseadustes ja seadustes. Eespool öeldu on vaid selle küsimuse teoreetiline käsitlemine, arvestamata üksikute riikide põhiseadusi ja seadusi.

---

¹⁾ Vt. Lammasch. Die Lehre..... 112, 113.

V. Peatükk.

Vahekohtu koosseis.

§ 13.

Üldpõhimõtted.

Vahekohus koosneb vahekohtunikust või vahekohtunikkude kolleegiumist, ta on seega kas üksikisikuline kohus või kolleegiaalne kohus. Vahekohtu iseloomus sisaldub nõue, et vahekohtunikud oleksid valitud kas poolte poolt otseselt või vähemalt nende poolt kokkulepitud korra järgi. Seega ei ole lubatud vahekohtunikke nimetada poolte otsese või kaudse osavõtuta.¹⁾

On vahekohtunik valitud teatud küsimuse lahendamiseks, siis on ta tagandamata, s.t. teda ei saa tagandada enne asja otsustamist. See põhimõte on ülevõetud siseriiklikust õigusest ja ta otstarbeks on kindlustada vahekohtunike täielikku ärapooletust. Vahekohtunik, kelle volituse kestus sõltub volitaja suvast, satub kergesti oma volitaja mõja alla ja see mõjustab negatiivselt vahekohtu otsuse ärapooletust.

Vahekohtunikud evivad diplomaatilisi eesõigusi oma ülesannete täitmisel, juhul kui vahekohus asub väljaspool nende kodumaad. Need eesõigused, peamiselt eksterritoriaalsuse- ja immuniteedi õigus, on neile antud selleks, et nad saaksid takistamatult oma ülesannet täita.

---

¹⁾ Vt. Lammasch. Die Lehre .....lhk.116.

Haagi konventsioon ei näe ette vahekohtunikelt erilist vannet, küll on aga vannet nõutud mõnedes vanemates kompromissides. Lammasch soovitab suuremat solennsust vahekohtuniku ameti vastuvõtmisel.

§ 14.

Üksikisikuline vahekohus.

Mitte ainult keskajal ei esinenud üksikvahekohtunikud vaid ka uuel ajal. Mis puutub isikuisse, kes vahekohtunikeks valiti, siis esinevad sellistena juba varakult riigipead, nii monarhid kui ka vabariikide riigipead. Nende isikute valikut on aga aja jooksul arvestatud ja leitud, et riigipea kunagi iseseisvalt otsust ei langeta, vaid et ta vastava tüliküsimuse uurimist ja otsuse kokkuseadmist vastava kvalifikatsiooniga isikuile ülesandeks teeb. Kui see aga nii on, siis oleks otstarbekohasem, kui otsuse väljatöötajad ja ettevalmistajad ise omal vastutusel vastavat otsust langetaksid. Sel juhul saaksid nemad ka paremini oma otsused motiveerida. Riigipeale võib raske olla seda õiguslikku arusaamist, mida tema oma otsuse aluseks võttis, lähemalt täpsustada, sest see võib teadusliku kriitika osaliseks saada. Samuti võib see hiljemini tema enda riigi vastu kasutatud saada, näiteks tingimuste suhtes, millede olemasolul teatavat territooriumi tuleb lugeda okupeerituks.

Teatavatel tingimustel võib riigipea valik

vahekohtunikuks ka otstarbekohaseks osutada. Nii võib tema isiku ja riigi autoriteet ning otsuse kuulutamise solennsus tema kaudu positiivselt mõjustada otsuse tunnustamist ja täitmist.

Peale riigipeade on vahekohtunikkudena esinenud tähtsad õigusteadlased ja diplomaadid.

Arvestades vahekohtu otsuse lõplikku iseloomu, eeldab üksikisiku valik vahekohtunikuks poolte täitumist selle isiku võimeisse ja erapooletusse.

Vahekohtunikkudena on teotsenud ka juriidilised isikud, nii ülikoolid või nende õigusteaduskonnad, Pariisi ja Grenoble parlamendid, Lübecki ülem apellatsioonikohus ja t. Tuleb aga tähendada, et asutised suureisikulise koosseisuga ei sobi vahekohtuniku ameti pidamiseks. Otsuse tööeliseks koostajaks osutuks ikkagi üksik isik või üks väiksem kolleegium, vastutust kannaks aga terve institutsioon kui niisugune. See ei ole aga soovitatav. Otsuste juures, ja eriti tähtsate otsuste juures, osutub vajalikuks, et otsuse tööeline langetaja ka täit vastutust kannaks.¹⁾

§ 15.

Kollegiaalne vahekohus.

Seni kuni vahekohus ja vahetalitus veel täielikult eraldatud polnud, valiti sageli

¹⁾ Vt. Lammasch. Die Lehre .....lhk.117,118,119.

vahekohtunikeks tülitsevate poolte kodakondsusse kuuluvaid isikuid. Need püüdsid siis mõlematele riikidele vastuvõetavale kokkuleppele jõuda, arvestamata kas kokkuleppele rajanes õigusnormidel või olivaid poolte vastastikuse järelandmiste produkt. Sage- li ei jõutud sellistes segakomisjonides kokkuleppele. Kui aga pooled soovisid tüliküsimust rahulikult teel lahendada, siis määrasid nemad juhuks, kui komisjo- nis kokkuleppele ei jõuta, mõne kolmanda isiku super- arbiitriks, kes siis juba üksikkohtunikuna pidi ot- sust langetama. Selliseks superarbiitriks valiti enamasti mõne kolmanda riigi kodakondsusse kuuluva isiku. Aja jooksul võeti superarbiiter juba algusest peale vastava komisjoni koosseisu, mille tõttu tõeli- ne vahekohus tekkis. ¹⁾

Vahekohtult nõutakse otsustamist õiguse alusel ja täielikku erapooletust. Haagi konventsioonis on ettenähtud, et Haagi vahekohtu otsused oleksid õigus- likud otsused, sest ainult siis on pooltel usaldus, et vahekohtu otsus neile ütleb kellel õigus on. ²⁾ Kuna tülitsevate riikide kodanikkudelt raske on nõuda täie- likku erapooletust, siis kujunes tava, et kõik või vähemalt enamus vahekohtunikke mõne kolmanda, asjaga mitteseotud, riigi kodanikud oleksid.

Kollegiaalne vahekohus koosneb superarbiit-

¹⁾ Vt. Lammasch. Die Lehre ..... lhk. 119, 120

²⁾ Vt. Strupp. Die wichtigsten Arten der Völkerrecht- lichen Schiedsgerichtsverträge II. lhk. 21

rist ja vahekohtunikest. Vahekohtunike arv on kas vahekohtulepingus või kompromissis kindlaks määratud. Enamasti esineb kolme- või viieliikmeline kolleegium. Kolmeliikmelist vahekohut näevad ette nt. Argentiinia-Uruguay vaheline vahekohtuleping 8.06.99. a. ja Itaalia-Argentiinia vaheline vahekohtuleping 18.09.07.a. Peale maailmasõja on sõlmitud rida vahekohtulepinguid millede ettenähtud viieliikmeline vahekohtu koosseis, nii näiteks Eesti ja Saksa vaheline vahekohtuleping 10.08.25.a. ja Poola-Helveetia vaheline vahekohtuleping 7.03.25.a.¹⁾

Koosneb vahekohus kolmest liikmest, siis nimetab tavaliselt kumbki pool ühe vahekohtuniku, ja need mõlemad valivad kokkuleppel superarbiitri. Juhul, kui nemad kokkuleppele ei jõua, tulevad tarvitusele täiendavad määrused. Viieliikmeline vahekohus võib moodustatud olla kahel viisil: 1/ iga riik valib ühe vahekohtuniku, enamasti oma kodakondsusest, ja ülejäänud kolm vahekohtunikku määravad pooled kokkuleppel, 2/ või kumbki pooltest valib kaks vahekohtunikku, nende seas aga ainult ühe oma kodakondsusest, ja superarbiitri määravad mõlemad pooled kokkuleppel.

Juhuks, kui pooled ei peaks superarbiitri suhtes ~~ei peaks~~ kokkuleppele jõudma, on ettenähtud erilised menetlused, mis peavad siiski vahe-

¹⁾ Vt. Dr. Cl. Clad. Wesen und Grenzen der internationalen Schiedsgerichtsbarkeit als Grundlage für das Völkerrecht der Zukunft. 1928.a. lhk. 74, 75.

kohtu moodustamist võimaldama. Nii võidakse selleks juhuks ettenäha menetlus, mis kindlaks määratud Haagi konventsiooni art. 45-damas. Samuti esinevad juhud, kus vaieldava vahekohtuniku valimine teata-vale kindlale kolmandale isikule usaldatakse. Sellistena esinevad sageli kolmandate riikide riigipead näit. Hollandi kuninganna Itaalia-Argentiina vahelises vahekohtulepingus 18.09.07.a.¹⁾

Võrreldes üksikisikulist vahekohut kollegiaalse vahekohtuga, leiame viimati nimetatud tüübis rida paremusi. Oma suurema isikliku koosseisu tõttu, võimaldab kollegiaalne vahekohus tülüküsimust üksikasjalikumalt uurida ja mitmekülgsemalt valgustada, kui see võimalik on üksikisikulises vahekohutus. Kollegiaalses vahekohtus pörkavad mitmesugused arvamused ja arusaamised vastamisi kokku, mis omakorda soodustab tõe leidmist. Eriti soodus on kollegiaalne vahekohus keeruliste tülüküsimuste arutamisel kuna vähem keerulisematel juhtudel ka üksikisikuline vahekohus ka küllalt edukalt teotseda võib.

---

¹⁾ Vt. Dr. Cl. Clad. Wesen und Grenzen der internationalen Schiedsgerichtsbarkeit als Grundlage für das Völkerrecht der Zukunft. lhk. 78-81.

VI. Peatükk.

Vahekohtu menetlus.

§ 16.

Vahekohtu menetlusest üldse.

Vahekohtu menetlus on erinev vastavalt sellele, kas on tegemist üksikisikulise või kollegiaalse vahekohtuga. On üksik vahekohtunik kutsutud tüliküsimust lahendama, siis seisneb menetlus selles, et temale esitatakse poolte poolt tüliküsimuse materjal kirjalikult, kompromissis määritletud kujul ja viisil, ja et ta uurib seda materjali ja selle alusel otsuse langetab. Kuid üksikvahekohtunikule on ka lubatud ise asjaoludega tutvuda, tunnistajaid välja kutsudes ja ülekuulates, ekspertiisi teostada lastes, et sel teel asjaolusid täiendavalt selgitada. Haagi 1907.a. konventsiooni art.56. annab juhtumil, kus mõni riigipea vahekohtnikuks on kutsutud, talle õiguse menetlus korraldada.¹⁾

Haagi konventsiooni artiklid 51-80 normeerivad menetlust kollegiaalses vahekohtus. Lammasch väidab, et need artiklid analoogia alusel ka üksikvahekohtuniku menetluses rakendamist leiavad, kuivõrd selle iseloom takistusi ei tee. Tuleb tähendada, et selle konventsiooni artiklid 52 j.j. vaid subsidiaarset täht-

¹⁾ Vt. Lammasch. Die Lehre..... lhk.147.

sust evivad, sest art.51 on öeldud, et selles konventsioonis tähendatud menetlus tuleb tarvitusele vaid seevõrra, kui võrra pooled ei ole teisiti kokkuleppinud.

Üldiselt võime vahekohtu menetlust jaotada kolme järku: 1/ kirjalik eelmenetlus, 2/ suuline asjaarutamine, 3/ otsustamismenetlus.

§ 17.

Kirjalik eelmenetlus.

Kirjaliku eelmenetluse kestel esitab iga pool oma vastavate esindajate kaudu vahekohtule ja vastaspoolele tülisse puutuvaid kirjalikke akte /mémoire, Schriftsatz, case/, vastuväiteid neile aktidele /contre mémoire, Gegenschriftsätze, countercase/ ja vajaduse korral veel vastuseletused neile vastuväidetele /réplique, Rücköisserungen, argument/. Pooled lisavad neile aktidele juurde kõiki ürikuid ja akte, milledele nemad neis viitanud. Kõiki neid kirjalikke teateid tuleb teha kompromissis või vahekohtulepingus määratud järjekorras ja tähtaegade jooksul. Neid tähtaegu on võimalik pikendada poolte vastaval kokkuleppel või vahekohtu otsusel, kui viimane seda tarvilikuks peab õiglase otsuse langetamiseks.²⁾

Neid akte esitavad pooled üheaegselt, selle tõttu on pooltel võimalik ühe poole mémoires toodud

¹⁾ Vt. Lammasch. Die Lehre.....lhk. 148.

²⁾ Vt. Art.63. 2. 3.

väidetele vastata alles contre mémoire'is ja counter-case'is väidete peale alles kirjalikus argumendis, viimasele aga alles suulisel asjaarutamisel. Neid kirjalikke akte esitavad pooled vahekohtule kas otse- selt oma agentide, või aga *alalise* Rahvusvahelise Vahekohtu sekretariaadi kaudu.¹⁾

Haagi konventsiooni art.67 annab vahekohtule õiguse, peale eelmenetluse lõpetamist, kõiki akte ja ürikuid tagasi lükata, mis ühe poole poolt teise poole nõusolekuta esitatakse. See artikkel on põhjustanud mitmesugusteks vaidlusteks.²⁾ Ühed väidavad, et kohtul peab võimalus olema menetluse liigset viivitamist takistada, mis kergesti tekkida võib, kui kohus kohustatud on kõiki menetluse kestel esitatavaid akte arvestama, ehk küll nende väärtus väike on. Teiselt poolt väidetakse, et riikide vahelises tülis esmajärgulise tähtsusega on objektiivse töö leidmine, mis põhimõtte ei luba aga uute tõendite tagasilükkamist. Nagu art.67 näha on lõpuks esimene arvamine võidule pääsenud, teine seisukoht on aga arvestamist leidnud art.83, mis võimaldab vahekohtu otsuse revisjoni.

Poolte poolt esitavate kirjalikkude aktide sisu ei ole Haagi konventsioonis lähemat määritlemist leidnud.

1) Vt. Lammasch. Die Lehre.....lhk.148

2) Vt. Zorn. Die beiden Haager Friedenskonferenzen .....lhk.72.

§ 18.

Suuline asjaarutamine.

1. Keele küsimus. Suulise asjaarutamise juures tuleb kõige pealt kindlaks määrata niihästi keel, milles pooled kõnedega esineda tohivad, kui ka keel, mida vahekohus tarvitab. On olulise tähtsusega, et nii vahekohtu liikmed kui ka poolte esindajad vabalt neid keeli või seda keelt /juhul kui terve asjaarutus ühes keeles aset leiab/ valdavad, sest ainult siis on vahekohtunikudel võimalik poolte esindajate väiteid õieti taibata ja poolte esindajatel võimalus oma ülesannet rahuldavalt täita. Art. 52. 2. lubab keeleküsimust juba kompromissis kindlaks määrata. See moodus on eriti otstarbekohane, sest selle tõttu ei ole vahekohtul vaja küsimust lahendada, mis sagedasti osutub lahkarvamuste ja hõõrumiste allikaks. Kompromissis võib keel kindlaks määratud saada vaid siis, kui juba kõik vahekohtunikud teada on ja kui kõik seda keelt küllaldaselt valdavad.¹⁾ Ei ole see küsimus kompromissis lahendatud, siis peab vahekohus seda ise tegema.²⁾

2. Poolte esindajad. Haagis konventsiooni art. 62. järgi võivad pooled oma esindajateks nimetada volinikke /agents/ ja advokaate /conseil's/. Volinikud

¹⁾ Vt. Lammach. Die Lehre ..... lhk. 163, 164.

²⁾ Vt. Art. 61.

omavad sarnasust diplomaatiliste esindajatega; need esindavad alati oma riiki, need peavad ka läbirääkimisi vastaspoole agentidega ja vahekohtu liikmetega. Consell'd sarnanevad aga rohkem advokaatidega tsiviilprotsessis. Nende otsene ülesanne on kaitseda oma volitaja poole õigusi ja huvisi vahekohtu ees, ja need esinevad harilikult vahekohtus kõnedega.

Volinikud on aga need organid, kellede kaudu poolte vaheline mõttevahetus, suhtlemine aset leiab. Vahekohtul on ka õigus nõuda, et kõik kirjalikud aktid, mis advokaatide poolt temale esitatakse, volinikkude poolt heakskiidetud oleksid, vastasel korral on tal õigus neid tagasi lükata.¹⁾

3. Avalikkuse ja kinnisuse põhimõte. Menetluse avalikkus suurendab kahtlemata vahekohtu tegevuse usaldatavust ja vastab moodsa protsessi nõudeile. Teiselt poolt tuleb aga arvestada asjaoluga, et riigid teatud tüliküsimusi vahekohtu lahendamisele ei annaks, kui selle menetlus avalik on. Sellest järgneb aga, et teatud juhtudel peab ka kinnine asjaarutamine lubatud olema. Haagi 1899.a. tuli küsimus lahendada, kas seada põhimõtteks menetluse avalikkus või kinnisus. Lahendus toimus viimase põhimõtte kasuks. See ei tähenda aga sugugi mitte, et vahekohtu menetlus reeglipäraselt kinnine oleks. See põhimõte on omaks võetud sellepärast, et see huvi mis ühel pooltel menetluse avalikkuse kohta olla võib, vaevalt

¹⁾ Vt. Lammasch. Die Lehre..... lhk.162,163.

Zorn. Die beiden Haager Friedenskonf... lhk71.

nii suur on, kui teise poole huvi menetluse kinnisuse kohta. Vahekohtul on õigus poolte nõusolekul menetlust avalikuks kuulutada,¹⁾ ja see vahekohtu deklaratsioon leiab publiku seas kindlasti soodsamat vastuvõttu, kui vastupidine. Enamus vahekohtu menetlusi Haagis on avalikud olnud.²⁾

4. Tõendid. Mis puutub vahekohtus tarvitata- vatesse tõenditesse, siis kuulub vahekohtule õigus tunnustajaid ja eksperte välja kutsuda ja üle kuulata ning paigalvaatlusi teostada, nende menetluste lähem kord ei ole aga Haagi konventsioonis määritlemist leidnud. On mõeldav, et selle korra suhtes üldised sise- riiklikud põhimõtted rakendamist leiavad, nagu näit. tunnustajate vannutamine ja taandamine; põhimõte, et eksperdi arvamus vahekohtu otsust asendada ei tohi, vaid et eksperdid ainult vahekohtu abiorganid on, ja et vahekohtunikud, mitte aga eksperdid, vastutust kannavad, järjekult nemad ka mitte seotud ei ole eksperdi arvamusega; paigalvaatlusi võib teostada, kas terve kollegium või selle üksikud liikmed, arvestades asja tähtsust ja keerulisust. Vahekohtute praktika on näidanud, et tähtsamate tõenditena esinevad igasugused ürikud ja dokumendid nagu: kaardid, lepingud, diplomaatilised noodid ja teised sellesarnased aktid. Vahekohtule kuu-

¹⁾ Vt. Art. 66. 2.

²⁾ Vt. Lammasch. Die Lehre.....lhk. 164, 165.

lub õigus nõuda nende ürikute originaalteksti esitamist või selle vaatlust. Üldise korra järgi vajavad pooled, peale eelmenetluse lõpetamist, vastaspoole nõusolekut uute dokumentide esitamiseks. Kuid vahekohtul kuulub õigus lubada dokumentide esitamist ka ühekülgse sooviavalduse põhjal. Samuti võib vahekohtus omal algatusel pooltelt ürikute esitamist või teatud kindlat informatsiooni nõuda. See norm ei oma aga kindlat sanktsiooni, nii et vahekohtus pooli selleks sundida ei saa, ta teeb vaid sellekohase märkuse vastavasse akti.²⁾ Juhul, kui on tõendid mõne kolmanda riigi territooriumil, peab vahekohtus nende väljaandmiseks pöörama selle riigi valitsuse poole sellekohase palvega, nagu ta seda tegema peab ka siis, kui ta kolmanda riigi territooriumil soovib paigalvaatlusi teostada. See riik on kohustatud seda palvet rahuldama ulatuses, nagu see määratud tema siseseadusandluses ja kuivõrd see ei riiva tema julgeolekut ja ülemvõimu.³⁾ Pooled ise on kohustatud nii laias ulatuses, kui nemad seda üldse võimalikuks peavad, tüliküsimuse kohta seletusi ja selgitusi andma. /Art. 15/

5. Vaidluste kord. Suulise asjaarutamise juures tuleb kindlaks määrata poolte sõnavõtu järjekord. Oleks mõeldav, et kaebajale ennem sõna antakse ja siis alles kaevatavale, kuid see moodus

¹⁾ Vt. Lammasch. Die Lehre-----lhk. 153-155.

²⁾ Vt. Zorn. Die beiden Haager Friedenskonferenzen.....lhk. 72

³⁾ Vt. Art. 76.

omab selle pahe, et seega võidakse mõjustada vahekohtu otsust. Sagedasti on poolteke sõna antud nende riikide nimede prantsuse alfabeedi järjekorras, mis viis rahvusvahelises elus laialdast rakendamist leidnud, samuti on mõeldav, et pooled kokku lepivad sõnavõtte järjekorra suhtes. Üldise korra järgi on poolte õigus kaks korda kõnedega esineda, kas see õigus iga-¹⁾ le esindajale kuulub, oleneb vahekohtust.

Suulise asjaarutamise juhtimine on superarbiitri ülesanne, kuid ka teistel vahekohtu liikmetel on õigus poolte esindajatele küsimusi esitada. Kuid selliseid küsimusi ja märkusi ei tule lugeda vahekohtu või tema üksikute liikmete arvamuseks.²⁾ Nende abil püütakse vaid tõeliselt asetleidnud asjaolusid tuvastada ja neid õieti mõista. On väljakujunenud tava, et superarbiiter peale selle advokaadi kõnet, kellele viimane sõna antud, mõlema poole agentide poole küsimusega pöörab, kas neil veel midagi juurde lisada on. Kui poolte esindajad terve materjali vahekohtule esitanud on, lõpetab superarbiiter arutlused.³⁾ Peale vaidluste lõppu pole pooltele lubatud esitada kirjalikke ega suulisi teateid vahekohtule ja juhul, kui neid esitatakse, on vahekohtul neid õigus tagasi lükata.⁴⁾

Suulise asjaarutamise kohta peetakse eriline protokoll, mis evib ainuüksi autentilist iseloo-

¹⁾ Vt. Lammasch. Die Lehre.....lhk.152.

²⁾ Vt. Art.75.

³⁾ Vt. Art.72.

⁴⁾ Vt. Art.77.

⁴⁾ Vt. Lammasch. Die Lehre.....lhk.155.156.

mu. Protokoll peetakse eriliste sekretäride poolt, milliseid superarbiiter ametisse nimetab,¹⁾

§ 19.

Otsustamismenetlus.

Superarbiiter lõpetab suulise asjaarutamise peale selle, kui poolte esindajad kogu tüliküsimuse materjali vahekohtule esitanud on.²⁾ Sellele järgneb otsustamismenetlus, milline kinnine on, s.t. vahekohtunikud arutavad kinnisel istungil tüliküsimust ja langetavad otsuse.

Vahekohtu ülesanne on oma otsusega tüliküsimust lahendada ja lõpetada, mis on aga ainult siis võimalik, kui otsustamise juures häälteenamuse põhimõtte rakendamist leiab, sest sageli leidub vahekohtunikke, kes eriarvamusele jäävad ja neil juhtudel ei saadaks otsust langetada, kuna täielik üksmeel harva esineb. Et seda vältida, määrab Haagi konventsiooni art. 78., et otsused tehakse häälteenamusega, kusjuures selle enamuse all tuleb mõista kõikide vahekohtu liikmete enamust, mitte ainult otsuse langetamisest osavõtnud vahekohtunikkude enamust.

Vahekohtu otsus tuleb põhjendada, Sellele vaidles vastu Martens, väites, et sageli ei luba kõrgemad kaalutlused neid põhjusi avalikult teatavaks teha.

¹⁾ Vt. Art. 66. 3.

²⁾ Vt. Art. 77.

Sellele vastati, et see olevat vastaolus õiguse mõistmise olemusega, ka on võimalik põhjuseid lühidalt ära tähendada, kui kõrgemad kaalutlused seda nõuavad.¹⁾

Vahekohtu otsus tuleb teha kirjalikul kujul. Ta peab sisaldama kõikide vahekohtu liikmete nimed ja peab sisaldama superarbiitri ja sekretäri allkirju.²⁾ Esimesel rahukonverentsil vastuvõetud konventsioon lubas vähemusse jäänud vahekohtu liikmetel oma eriarvamust allkirja juure märkida. See artikkel on teises konventsioonis täieõigusega kustutatud, sest asjaolu teatavaks tegemine, et vahekohtu liikmete seas valitsevad lahkkelid, mõjustaks negatiivselt vahekohtu otsuse autoriteeti.

Vahekohtu otsus kuulutakse alati avalikult istungil kõikide vahekohtunikkude juuresolekul./art.80/. Ka poolte esindajatele peavad sellekohased kutsed saadetud saama, kuid nende ilmumine ei ole sunduslik ja otsust võidakse kuulutada ka nende äraolekul. Igal juhtumil tehakse poolte volinikkudele vahekohtu otsus teatavaks/art.81/.

§ 20.

Lühendatud menetlus.

Lühendatud menetlus on loodud teisel Haagi rahukonverentsil, teda käsitlevad artiklid 85-90

---

¹⁾ Vt. Zorn. Die beiden Haager Friedenskonferenzen..... lhk.73.

²⁾ Vt. Art. 79.

viimane kaasa arvatud. Tema leiab rakendamist vähema tähtsuse tülide puhul, või nagu art.86 seda väljendab: tülide puhul, mis oma loomult lühendatud menetluse rakendamist lubavad. Lühendatud menetlus omab subsidiaarset tähtsust s.t. ta tuleb rakendamisele vaid siis, kui pooled teisiti kokkuleppinud pole.

Vahekohus koosneb kolmest vahekohtunikust. Iga pool määrab ühe voliniku, kes on vahemeheks vahekohtu ja volitaja riigi valitsuse vahel.

Lühendatud menetlus on eranditult kirjalik. Kuid igal poolel on õigus tunnistajate ülekuulamist ja ekspertiisi teostamist nõuda. Vahekohus omaltpoolt on õigustatud nõudma suuliste seletuste andmist nii mõlema poole volinikelt, kui ka tunnistajatelt ja ekspertidelt.

Üldiselt tuleb tähendada, et selle menetluse ^{suhtes} omavad kolmanda peatüki normid /art.51 j.j./ subsidiaarset tähtsust, nemad leiavad rakendamist niivõrd, kui võrdnad vastolus pole poolte kokkuleppega ja lühendatud menetluse normidega.

VII. Peatükk.

Vahekohtu otsus.

§ 21.

Vahekohtu otsuse alused.

Vahekohtu ülesanne on oma otsusega poolte vahel valitsevat tüliküsimust lahendada ja seega tüli lõpetada.

Tekib küsimus, mille alusel peab vahekohus oma otsuse langetama?

Kuna vahekohus luuakse ja tegevusse astub vaid poolte sellekohasel tahteavaldusel, siis on ka ilmselt selge, et pooltele kuulub ka õigus vahekohtu otsustamise aluseid kindlaks määrata. See on aga poolte õigus, mitte aga nende kohustus. Võrdlemisi väike arv vahekohtu lepingutest määritlevad lähemalt vahekohtu otsustamise aluseid. Nii määrab näiteks Itaalia-Peru vaheline vahekohtuleping 18.04.05.a., et vahekohtunik peab teotsema sõbraliku vahetalitajana. Itaalia-Hispaania vaheline leping 7.08.26.a.¹⁾ lubab vahekohtunikkudele "ex aequo et bono" otsustada tüliküsimustes, mis ei kuulu õiguslike tülide valda. Otsustamise juures tuleb arvestada: 1/ poolte vahel kehtivaid üld- ja erikokkuleppeid ja neist järgnevaid õiguslike eeskirju, 2/ rahvusvahelist kombeõigust, 3/ üldisi

¹⁾ Vt. Dr. Clovis Clad. Wesen und Grenzen der internationalen Schiedsgerichtsbarkeit als Grundlage für das Völkerrecht der Zukunft. Leipzig 1928. lhk. 84.

kultuurriikide poolt tunnustatud õiguslike põhimõt-
teid.

Teised vahekohtulepingud lubavad vahekohtunikul
otsustada poolte nõusolekul õigluse alusel /nach bil-
ligem Ermessen/ nt. Eesti-Saksa vaheline leping 10.8.25.

a. Haagi 1907. a. konventsiooni art. 37 lausub sel-
le kohta: "L'arbitrage international a pour objet le
règlement des litiges ^{entre} les Puissances..... sur la base
du respect du droit." Seega peab vahekohtunik, kui
vahekohus on loodud Haagi konventsiooni alusel, otsus-
tamisel arvestama õigusega. Seega on vahekohtu otsus
tõuküsimuse õiguslik lahendus, millega ta suuresti
erineb vahetalitusest, kus õiguslik moment tõuküsi-
muse lahendamisel sellist tähtsust ei evi.

Üksikutel juhtumitel on mõned neist põhimõt-
teist, millede alusel vahekohtunikud peavad otsustama,
kompromissi sissevõetud, et niimoodi lihtsustada nen-
de ülesannet. See moodus evib erilist tähtsust siis,
kui need põhimõtted ei moodusta üldtunnustatud rahvus-
vahelist õigust, pooled aga kokkuleppinud on neid põ-
himõtteid aluseks võtta konkreetse juhu otsustamisel.
See viis leidis tarvitamist 1871. a. Washingtoni lepin-
gus, milles püstitati kolm reeglit erapooletu riigi
kohustustest meresõjas.¹⁾

Suurem enamus vahekohtulepinguist ei määritle

Ex bibl. univ. Tartu.

1) Vt. Lammasch. Die Lehre..... lhk. 177.

Piip. Rahvusvaheline õigus. lhk. 317.

Vt. Lammasch. Die Lehre..... lhk. 178, 179.

otsustamisaluseid. Neil juhtudel tuleb vahekohtunikudel tingimata otsustada rahvusvahelise õiguse normide alusel, mis normid võivad esineda rahvusvaheliste lepingutena, kombeõigusena ja rahvusvahelistekohtute praksisena. Nende üksikute allikate osatähtsust konkreetsel juhul peab vahekohus isa kindlaks määrama. Sagedasti ei lähe korda vastavaid norme rahvusvahelisest õigusest leida, sest rahvusvahelises õiguses leidub palju lünke. Samuti nagu tsiviilprotsessis, kus kohtunik peab ikka otsust langetama, vaatamata seaduste tühikutele, peab ka vahekohtunik tülüküsimust lahendama, olgugi, et vastavad normid puuduvad. Sel juhtumil peab vahekohtunik otsustamisel arvestama rahvusvahelise õiguse üldpõhimõtteid ja nendega kooskõlas otsustama.¹⁾

Nende rahvusvahelise õiguse üldpõhimõtete leidmisel omab suurt tähtsust teooria, ta täidab õiguse-analoogia ja teadusliku deduktsiooni abil rahvusvahelises õiguses esinevaid tühikuid. Selles mõttes võime ka kõneleda teadusest kui vahekohtu otsuse alusest. Kuid siinjuures tuleb arvestada ainult sellist teadust, mis küsimusi käsitleb toetades positiivsele õigusele, mitte aga sellist, mis oma autorite puht subjektiivseid mõtteid sisaldab.

Ka vahekohtunikud peavad positiivsete rahvusvahelise õiguse normide puudumisel tarvitusele võtma

---

¹⁾ Vt. Lammasch. Die Lehre.....lhk.178, 179.

õiguse analoogiat ja teaduslikku deduktsiooni, et selle kaudu esinevaid tühikuid täita. Selles mõttes tuleb ka mõista lauseid, et vahekohtunikkudel tuleb otsustada „ex aequo et bono“, nagu seda mitmed vahekohtulepingud ja kompromissid määravad.¹⁾

§ 22.

Vahekohtu otsuse toimuvused.

Vahekohtu otsus loob poolte vahel õigustusi ja kohustusi. Tuleb selgitada, kas need õigused ja kohustused on kehtivad ainult selle konkreetse tüliküsimise suhtes, mille lahendamiseks vahekohus loodi, või kas nad laienevad ka teistele sarnastele juhtumitele. Lammasch / Die Lehre.....lhk.188/ väidab, et ad hoc loodud vahekohtu juures loob vahekohtu otsus õigustusi ja kohustusi vaid selle konkreetse juhtumi jaoks, mille ta lahendas. Teisiti olevat lugu siis, kui vahekohus vahekohtulepinguga kutsutud on, mõne nende riikide vahel sõlmitud lepingu tõelist mõtet kindlaks määrata või teda tõlgendada. Sel juhul on see tüliobjektiks vastav objektiivne õigusnorm ise, nagu tavalalt seda märgib Max Huber.²⁾ Meie võime küll oletada, et sellisel juhul vastavat vahekohtulepingut sõlminud pooled soovivad on tunnustada vahekohtu poolt antud normi tõlgendust ka kõikide teiste sar-³⁾

¹⁾ Vt. Lammasch. Die Lehre.....lhk.180.

²⁾ Vt. Max Huber. Jahrbuch für öffentliches Recht II. lhk.563.

³⁾ Vt. Lammasch. Die Lehre.....lhk.188.

naste juhtumite suhtes. Teiseks huvitab meid küsimus, kas vahekohtu otsuse mõju piirdub vaid pooltega, või kas otsuse mõju laieneb ka kolmandatele riikidele. Sellele annab vastust art. 84. Selle artikli järgi piirdub vahekohtu otsuse mõju iseenesest vaid vahekohtulepingut sõlminud pooltega; juhul aga, kui tüliobjektiks on mõne lepingu tõlgendamine, millest mitu riiki osa võtnud on, siis kuulub igale lepingust osavõtnud riigile õigus menetlusse intervenueeruda, mille tagajärjeks on, et vahekohtu otsuse õigusjõud ka neile laieneb. Sellistele lepingust osavõtnud riikidele tuleb teatada vahekohtu lepingu sõlmimisest.

Kolmandaks tuleb küsimus lahendada, missugust mõju avaldab vahekohtu otsus eelnenud siseriikliku kohtuotsusele samas asjas. Kas on vahekohtu otsus võimeline muutma siseriikliku kohtuotsust või mitte? Lammach on seda küsimust üksikasjaliselt käsitleanud. Tema järgi oleneb vastus sellele küsimusele sellest, kas on tegemist ad hoc loodud vahekohtuga, või vahekohtu kui alalise asutisega. Esimesel juhul ei ole vahekohtu otsus võimeline muutma siseriikliku kohtuotsust, ta ei oma seega ei kassatoorset ega reformatoorset tähtsust siseriikliku kohtu lõpliku otsuse suhtes. Küll omab aga vahekohtus võitjaks tulnud riik õigust teiselt riigilt nõuda nende sammete teostamist, mis vahekohus temale või tema kodanikule

määranud on. Teisiti on lugu vahekohtulepingu olemasolul. Selline vahekohtuleping omab peale ratifitseerimist parlamendi poolt seaduse jõudu, temaga on mõlema riigi kohtu organisatsioon muudetud ja täiendatud selles mõttes, et vahekohtulepingus ettenähtud küsimusis ei osuta siseriikliku kohtu kõrgem instants lõppinstantsiks, vaid selle moodustab vahekohus. Järgelikult on vahekohtu otsus võimeline muutma siseriikliku kõrgema kohtu otsust neis küsimusis.¹⁾

Tegelikult pole seda vahet tehtud ja ka vahekohtulepingu olemasolul ei ole see küsimus teist käsitlemist leidnud, kui ad hoc loodud vahekohtu juures, s.t. vahekohtu otsus iseenesest ei muuda siseriikliku kohtu lõplikku otsust.²⁾

§ 23.

Vahekohtu otsuse täitmine.

Juba kompromissis ja vahekohtulepingus on ettenähtud poolte kohustus vahekohtu otsusele alista ja teda täita. On riigid teatud konkreetset tüliküsimust vahekohtule lahendamiseks annud, siis ei ole vahekohtus kaotanud riik õigustatud vahekohtu otsuse täitmisest kõrvale pöiklema põhjendusel, et see otsus tema au või eluliste huvide vastu käib. Kas riigid teatud tüliküsimust vahekohtu teel lahenda-

¹⁾ Vt. Lammasch. Die Lehre .....lhk.191-198.

²⁾ Vt. H.W.Thieme, Die Fortbildung der internationalen Schiedsgerichtsbarkeit seit dem Weltkriege. lhk.60.

datavaks peavad või mitte, seda peavad nemad otsustama enne vahekohtu poole pööramist. Mingil tingimusel ei tohi riik aga vahekohtu otsuse täitmist sõltuvusse asetada protsessi tulemustest — kui tülitema kasuks lahendatud on, siis tunnustab ja täidab ta vahekohtu otsust, vastasel korral aga mitte.

Väga mitmesugused omalt sisult ja iseloomalt on need sammed, milliseid vahekohtus kaotanud riik teostama peab. Kõige sagedamini esinevad järgmised: territooriumi osade loovutamise puhul, iga- ja sugused rahalised sammed nagu näit. laevade ebaõiguspärase konfiskeerimise puhul, rahvusvahelise õiguse vastase seaduste ja korralduste äramuutmine või tühistamine ja teised sellesarnased kohustused.

Nagu juba mainitud, võib vahekohtu otsus nõuda teatud rahvusvahelise õigusevastaste korralduste ja seaduste tühistamist või äramuutmist. Korralduste äramuutmine vastavalt vahekohtu otsusele ei tekita erilisi raskusi ja selle teostamine on vastava riigi valitsuse ülesanne. Teisiti on lugu, kui vahekohtu otsus nõuab seaduste äramuutmist või tühistamist. Erilisi raskusi ei teki kui kompromiss või vahekohtuleping on sõlmitud kõikide seadusandlike asutuste nõusolekul, sel juhul peab riik oma seadusi muutma või täiendama vastavalt vahekohtu otsusele. On aga va-

---

¹⁾ Nt. Alabama protsessi puhul.

and
- hekohus loodud seaduslike asutuste kaastegevuse-
ta, siis seisame tuntud kontroversi ees, kas leping
mille sõlmimiseks on vajalik parlamendi heakskiit-
mist, ka ilma selleta vastavat riiki seob, nii et
riik, kes sellist lepingut ei täida, lepingu murd-
jaks osutub või aga, kas sel juhul tuleb lugeda le-
ping mittesõlmituks, nii et riik selle mittetäitmi-
sel lepingu murdjaks ei osuta.¹⁾

Seoses vahekohtu otsuse täitmisega tekib kü-
simus vahekohtu otsuse mittetäitmise tagajärjedest
ehk teiste sõnadega, kas vahekohtu otsuse täitmine
on sanktsioneeritud või mitte. Kuni maailmasõjani
oli rahvusvahelise õiguse üks iseloomustavaid jooni
sanktsioonide puudumine. Vahekohtu otsuse täitmine,
nagu ka kõik rahvusvahelised kohustused, polnud sankt-
sioneeritud siseriiklikus mõttes. Selle peale vaata-
mata on riigid vahekohtu otsuseid täitnud, sest rah-
vaste mõjurikas avalik arvamine nõuab seda. Iga riigi
huvis on alal hoida teiste riikide usaldust, sest
ilma selleta on raske ettekujutada korrapärasest ja
hõõrumisteta liiklemist ja suhtlemist üksikute riiki-
kide vahel. Tänapäeval pole olemas riiki, mis moo-
dustaks autarkset ühikut, vaid kõik riigid on teatud
vastastikkuses sõltuvuses. Nii on siis riikide enes-
te huvides vahekohtu otsuseid täita.

¹⁾ Vt. Lammasch. Die Lehre..... lhk.198-202.

Rahvusvahelise õiguse sanktsioonide küsimuse tõi põhjapaneva muutuse maailmasõda ja tema tagajärjel loodud Rahvasteliit. Rahvasteliidu pakti art. XVI annab Rahvasteliidu nõukogule rahu säilitamise teostamiseks interventsiooni ja repressiooni, s. o. vahelisegamise- ja surveõigused. Need surveabinõud, mida Rahvasteliit tarvitada võib, on 1/ moraalsed, 2/ majanduslikud ja 3/ sõjalised.¹⁾

Rahvasteliidu pakti art. XIII käsitleb ka vahekohtu küsimust. Pooled on kohustatud ka vahekohtu otsust täitma. Kui vahekohtus kaotanud pool teatud tähtaja jooksul ei täida vahekohtu otsust, siis on Rahvasteliidu nõukogu kohustatud otsuse täitmiseks tarvitusele võtma vastavaid vahendeid, vajaduse korral sunduslikku eksekutsiooni Rahvasteliidu või tema ülesandel mõne kolmanda riigi kaudu. Samuti kuulub see õigus vastaspoolele s. t. vahekohtus võitnud poolele. Sunduslikku eksekutsiooni võidakse vajaduse korral läbi viia ka sõjariistus.²⁾

Sõja algatamine on keelatud selle riigi vastu, kes vahekohtu otsust ei täida, samuti on keelatud sõda selle riigi vastu, kes vahekohtu otsust täide ei viib. Ei ole vahekohtul korda läinud otsust langetada, siis on teatud juhtudel sõjapidamine lubatud.

¹⁾ Vt. Piip. Rahvusvaheline õigus. lhk. 150.

²⁾ Vt. H.W. Thieme. Die Fortbildung der internationalen Schiedsgerichtsbarkeit seit dem Weltkriege. lhk. 11

Cl. Clad. Wesen und Grenzen der internationalen Schiedsgerichtsbarkeit.... lhk. 123.

Vahekohtu otsuse suur tähtsus seisab aga selles, et tema olemasolul loetakse tüliküsimus lahendamaks ja sõda sellesama tüli pärast keelatuks.¹⁾

Meie peame siinjuures vahet tegema sõja ja vahekohtu otsuse täitmise vahel sõjariistus. Esimesel juhul on meil tegemist sõja algataja riigi relvastatud vägivalla teoga, mis rahvusvahelises õiguses, vahekohtu otsuse olemasolul keelatud on, teisel juhul aga täidab riik relvastatud vägivalla tarvitamisega rahvusvahelises õiguses määratud kohustust, ta loob olukorra, mis vahekohtu otsuses ettenähtud.

§ 24.

Vahekohtu otsuse lõplik iseloom,

Juba vahekohtu otsuse olemuses peitub nõue, et tema lõplikult tüliküsimust poolte vahel lahendaks. Pooled on ainult seda konkreetset vahekohtu volitanud nende vahelist tüliküsimust lahendada, sellepärast moodustab vahekohtu nii alg kui ka lõppinstantsi. Kas vahekohtu otsust poolte arvates õiglane või ebaõiglane on, see ei mõjusta tema kehtivust ja lõplikku iseloomu ja pooled on kohustatud teda täitma ka siis, kui nemad teda ebaõiglaseks peavad.²⁾

Vahekohtu otsuse absoluutne kehtivus on aga seotud ühe nõudega, ja nimelt peab ta olema tõeline va-

¹⁾ Vt. Cl. Clad. Wesen und Grenzen der internationalen Schiedsgerichtsbarkeit...lhk. 123.

²⁾ Vt. Weizsäcker. Das römische Schiedsrichteramt lhk. 88.

hekohtu otsus s.t. vahekohtunikud peavad olema otsustanud neile poolte poolt määratud pädevuse piires. On vahekohtunikud neile kompromissis või vahekohtulepingus määratud pädevuse piire ületanud, siis ei ole nende otsus enam vahekohtu otsus, vaid on võrdne mõne eraisiku mõtteavaldusega, mis muidugi pooli ei seo - ekstra^x/compromissum arbiter nihil facere potest.¹⁾

§ 25.

Vahekohtu otsuse revisjon.

Nagu eespool mainitud, osutub vahekohus konkreetse tüli suhtes alg- ning lõppinstantsiks, kelle otsused lõplikud on. Kuid ka vahekohtu otsus on vaid inimeste kätetöö, ja vahekohtunikud otsustavad vaid neile teadaolevate tõendite alusel. Meie võime ette kujutada juhtumit, kus peale vahekohtu otsuse langetamist uued tõendid ilmsiks tulevad, millede arvestamisel vahekohtu otsus sootu teistsuguseks osutuks. Kuna vahekohtu ülesanne on tälüküsimust õiglaselt lahendada, siis peab vahekohtule oma otsuse revideerimise võimalus antud saama.

Vahekohtu otsuse revisjoni võimalus on ettenähtud Haagi 1899.a. konventsiooni art.55. Teine Haagi rahukonverents on seda normi muutmatult üle

¹⁾ Vt. Lammasch. Die Lehre..... lhk.213.

võtnud artikkel 83-damas. See artikkel lubab vahekohtu otsuse revisjoni ainult sel juhul, kui pooled seda eriliselt kompromissis ette näevad, seega ei kuulu vahekohtule see õigus mitte iseenesest, vaid ainult poolte määramisel. Tähtaeg, mille jooksul pooled vahekohtu otsuse revisjoni nõuda võivad, peab samuti kompromissis ettenähtud olema. Need asjaolud, mis vahekohtu otsuse revisjoni põhjustavad, peavad uued olema s.t. nad peavad poolele teatavaks saama alles peale vahekohtu otsuse langetamist või vähemalt peale suulise asjaarutamise lõpetamist. Lühendatud menetluse juures nõutakse, et revisjoni põhjustavad asjaolud poolele teatavaks said alles peale kirjalikkude aktide esitamise tähtaja möödumist.

Võrdselt uute tõenditega tuleb lugeda revisjoni põhjuseks asjaolu ilmsikstulemine, et vahekohtu otsus on rajatud ebaõigetele tunnistustele või võltsdokumentidele.

On kompromissis revisjoni võimalus ettenähtud, siis ei kuulu vahekohtu otsus täitmisele enne revisjoni tähtaja möödumist, see tähtaeg omab seega suspensiivset iseloomu: ei ole selle tähtaja jooksul üks pooltest otsuse revisjoni nõudnud, siis omab ta lõplikku iseloomu ja kuulub täitmisele. Nõuab üks pooltest otsuse revisjoni art.83-mas loendatud tingimustel, siis otsustab sama vahekohus, kes otsust langetas, kas need asjaolud omavad art.83.nõutud iseloomu

- või mitte. Juhul kui see küsimus jaatavalt lahendatud
saab, peab vahekohus asja uuesti arutama. Selle uue
menetluse iseloomu kohta ei anna vastav konventsioon
mingisuguseid juhiseid. Valitseva vaate järele ei tar-
vitse vahekohus eelmist menetlust algusest peale kor-
rata, ta peab teda vaid täiendama uute asjaolude kohal-
delt.

kompromissia ettenähtud olama. Need asjaolud
vahekohtu otsuse revisiooni põhjustavad. Peavad need
olime a.t. nad peavad poolele testavaks saama alles
peale vahekohtu otsuse langetamist või vähemalt pe-
le analüüsi esiarutamise lõpetamist. Lühendatud me-
netluse järele nõutakse, et revisiooni põhjustavad as-
jaolud poolele testavaks esid alles peale kirjajaliku-
de skitse esitamise tähta möödumist.

Võrdselt uute tõenditega tuleb lugeda revisi-
oni põhjuseks asjaolu ilmiskatlemine, et vahekohtu
otsus on rajatud ebadüüdetele tunnustustele või väita-
dokumentidele.
On kompromissia revisiooni võimalus ettenähtud,
sita ei kuulu vahekohtu otsuse tähtsusele enne revisi-
oni tähta möödumist, see tähtaeg omad seega susepa-
riivset iseloomu: ei ole selle tähta jätkajä jookanal iika
poolteat otsuse revisiooni nõudnud, sita omad ta lõp-
likku iseloomu ja kuulu tähtsusele. Nõudab iika pool-
teat otsuse revisiooni art. 83-ma loendatud tingimus-

Vt. Lammach. Die Lehre..... lhk. 219.